

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH

TÜRKİYE’NİN GÖÇ TARİHİ VE GÖÇÜN ÜLKE EKONOMİSİNE ETKİLERİ¹

**THE HISTORY OF MIGRATION IN TURKEY AND THE IMPACT OF
MIGRATION ON THE COUNTRY'S ECONOMY**

Ayşenur ÖZTOP²
Prof. Dr. Ayşe DURGUN KAYGISIZ³

ÖZ

Türkiye'nin göç yapısı ekonomik, siyasal ve coğrafi faktörlerin etkisiyle sürekli değişmektedir. Coğrafi konumu nedeniyle Türkiye komşu ülkelerinden çok daha fazla sayıda göç almaktadır. Göç; kentleşme, istihdam, eğitim, toplumsal entegrasyon gibi birçok alanda etkili olmaktadır. Bu nedenle son yıllarda devlet politikaları göç yönetimi ve entegrasyon stratejileri üzerine yoğunlaşmıştır. Özellikle Türkiye’de 2011 yılından itibaren Suriye kitlesel göçü ile iktisadi hayatta değişimler meydana gelmiştir. Bu çalışmada göçün, ülke ekonomisi üzerindeki etkilerinin ortaya koyulması amaçlanmaktadır. Literatür incelemesinde; göçün her ülkede farklı etkilerinin olduğu, göçün uzun ve kısa vadede etkilerinin farklılık gösterdiği, ülkeye alınan göçmenlerin eğitim seviyesi, cinsiyeti, yaşı vb. etkenlerin hedef ülkeyi farklı şekillerde etkilediği görülmektedir. Bu bağlamda ülkeye alınan göçlerin nitelikli olması halinde sanılanın aksine her zaman olumsuz etkilemediği, ülkenin göçü bir fırsat olarak değerlendirebileceği şeklinde bir yorum yapmak mümkündür. Çalışmanın bu yönüyle literatüre farklı bir bakış açısı kazandırabileceği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Göç, Türkiye’deki göç hareketliliği, Suriyeli mülteciler

Jel Kodu: O15, R23

ABSTARCT

Turkey's migration structure is constantly changing under the influence of economic, political, and geographical factors. Due to its geographical location, Turkey receives a much higher number of migrants from neighboring countries. Migration affects many areas such as urbanization, employment, education, and social integration. Therefore, in recent years, state policies have focused on migration management and integration strategies. In particular, since 2011, Turkey has experienced changes in the economic life due to the mass migration from Syria. This study aims to reveal the effects of migration on the national economy. In the literature review, it is observed that migration has different impacts in each country, that the short-term and long-term effects of migration vary, and that factors such as the education level, gender, and age of migrants affect the host country in different ways. In this context, it is possible to comment that, contrary to popular belief, if the immigrants coming into the country are qualified, immigration does not always have a negative impact, and the country can view immigration as an opportunity. It is considered that this aspect of the study could provide a different perspective to the literature.

Key Word: Migration, migration movements in Türkiye, Syrian refugees

Jelcodes: O15, R23

¹ Bu makale Ayşenur ÖZTOP tarafından yazılan ve Prof. Dr. Ayşe DURGUN KAYGISIZ danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

²Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, y12330242002@ogr.sdu.edu.tr, Orcid no: 0009 0001 2500 0678

³ Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, aysedurgun@sdu.edu.tr, Orcid no: 0000 0002 8062 7473

GİRİŞ

Türkiye tarih boyunca farklı ülkelerden göçlere maruz kalmıştır. Bu durumun temel nedeni jeopolitik konumundan kaynaklanmaktadır. Türkiye, Asya ve Avrupa kıtaları arasında kalmaktadır; göçmenler ise güneyinde ve doğusunda yer alan ülkelerde yaşanan olumsuzluklar neticesinde Avrupa ülkelerine göç etmektedirler (Özer, 2004, s. 11). Türkiye'nin göç tarihinin gelişimi izlendiğinde; her zaman olduğu gibi transit bir ülke görevi görüleceği zannedilirken Suriyeli sığınmacıların kitlesel göçünde ev sahibi olma görevini üstlenmiştir (Bayram, 2023).

Türkiye Cumhuriyeti'nde göç hareketlerinin bir bölümü, sınır komşusu olan ülkelerdeki siyasal gelişmelerden ötürü kitlesel hareketler çerçevesinde gerçekleşmiştir (Bulut, 2016, s.72). 1989 yılında yaşanan Bulgaristan göçü, 1991 Irak göçü ve 2011 sonrası Suriye göçü bu bağlamda karşılaştırılabilir benzerlik ve farklılıklar taşımaktadır (Ceylan & Uslu, 2019, s. 199). Her ne kadar İran ve eski Yugoslavya'dan önemli nüfus hareketleri yaşanmış olsa da bu göçler Türk ekonomisi ve dış politikası üzerindeki etkisi diğerleri kadar yoğun yaşanmamıştır (Ayaşlı, 2018).

LİTERATÜR TARAMASI

Dünya çapında göç ve göçün etkileri üzerinde yapılan ve olumlu, olumsuz etkileriyle ilgili farklı bakış açıları bulunmaktadır. Bu konudaki bazı araştırmalar şu şekilde özetlenebilmektedir:

Ökmen (2022), tarafından gerçekleştirilen çalışmada ana amaç Suriye sınırındaki illerde GSYİH'deki büyümenin göçten nasıl etkilendiğini tespit etmektir. Çalışmasında, Türkiye'deki sınır illeri, göç almayan illerle karşılaştırmıştır. Çalışmasının sonucuna göre, göç alan illerin ortalama büyüme oranının, göç almayan illere kıyasla 5.48 puan daha yüksek olduğu tespit etmiştir.

Tümen & Balkan Konuk (2016), Suriyeli mültecilerin göçünün Türkiye'deki tüketici fiyatları üzerindeki etkisinin; TÜFE kalemlerinin bölgesel fiyatlarına ilişkin kapsamlı bir veri seti kullanarak, genel tüketici fiyatlarının göç nedeniyle yaklaşık yüzde 2,5 oranında düştüğünü belirtmişlerdir. Fiyat düşüşlerinin gerçekleştiği kanalın; kayıt dışı işgücü piyasası olduğunu belirtmişlerdir. Kayıt dışı göçmen işçi arzındaki artış, işgücü maliyeti avantajları yaratmakta ve kayıt dışı emek yoğun sektörlerde fiyatları daha düşük tutmaktadır.

Küçükgöz (2019), Suriyeli Mültecilerin İl Ekonomilerine Etkisini dört il bazında incelemiştir bu iller; Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa, Kilis'tir. Çalışmasında Crosstabs, One Way Anova ve Kruskal Wallis-H testlerini yöntem olarak ise mülakat yöntemi, anket yöntemi, gözlem yöntemi kullanmıştır. Çalışmanın sonucuna göre devlet desteklerinin artmasıyla bu illerin ekonomisi canlanmıştır. Özellikle ticari hayat canlanmış, işgücü maliyetleri azalmıştır bunların yanı sıra düşük ücretle sigortasız işçi çalıştırma, kira bedellerinin artması gibi olumsuz etkilere de neden olmuştur.

Assıda (2016), çalışmasında anket yöntemi ve katılımcı gözlem tekniğini kullanmıştır. Göçlerin, göçmenlere ve Samsun' un yerli halkına olan sosyal ve ekonomik etkisini değerlendirmiştir. Elde ettiği bulgulara göre olumlu ve olumsuz sonuçlar ortaya çıkmıştır. Örneğin Göçmenler Samsun' da iş kurmuş, inşaat ve turizm sektörünü harekete geçirmiş ve şehre yeni iş olanakları sağlamışlardır, bunlar Türkiye için olumlu etkilerdir. Olumsuz etkilere örnek olarak ise; göçmenlerin kazançlarının, yerli çalışanların maaşına ve asgari ücrete kıyasla, çok az olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra göçmenlerin varlığıyla yerel halkın maaşlarının düşmesi, kira fiyatlarının artması ve sosyal huzurda bozulma gibi olumsuz etkiler de tespit edilmiştir.

Ülkemiz 1922'den günümüze kadar altı buçuk milyondan fazla kişiye kapılarını açmıştır ancak bu sayıya çalışma ve eğitim gibi amaçlarla gelen yabancılar dahil değildir. Türkiye'ye çalışma, eğitim ve diğer amaçlarla gelmiş olan yabancılara ilişkin rakamlara bakıldığında son 15 yılda yaklaşık 3.300.000 milyon yabancının ikamet izni aldığı kayda geçmiştir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2024).

Çalışmada Türkiye'nin göç tarihi Cumhuriyet döneminden itibaren ele alınacaktır. Türkiye'nin göç tarihi; ekonomisinin dışa kapalı olduğu 1923- 1980 yılları arasında ve ekonomisinin dışa açıldığı serbest piyasaya ekonomisine geçme tarihi olan 1980 yılı sonrasını ele almaktadır. Bu göçlerin içinde en yüksek paya sahip olan ve en güncel konu olan Suriyeli mültecilerin kitlesel göçü bu çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır. Hem ekonomik hem de toplumsal yönüyle diğerlerinden farklılaşmaktadır.

1. TÜRKİYE'DE 1923-1980 ARASI GÖÇ HAREKETLİLİĞİ

Türkiye'de göç hareketlerinin nasıl geliştiğini bilmek için, 1920'li yıllarda ülke nüfusunun stokunun 13 milyon civarında olduğunu bilmek gerekmektedir. Nüfus, bir dizi dış ve iç çatışmanın neden olduğu kitlesel ölümlerle azalmıştır. Balkan savaşları, I. Dünya Savaşı ve 1919-1922 Yunan-Türk savaşı Kitlesel ölümlere örnek verilebilmektedir. Bu durum, kitlesel zorunlu göçler ve Ermenilerin, Rumların ve Müslümanların ölümleriyle daha da kötü bir hal almıştır (Kirişçi, 2003). Ülkemize yönelik kitlesel göç hareketleri Cumhuriyet'in kuruluş süreci ve sonrasında da devam etmiştir. Bu hareketlerin en somut örneklerini ise şu şekilde özetlemek mümkündür;

<

<i>YILLAR</i>	<i>KİŞİ SAYISI</i>
<i>1922-1938 yılında Yunanistan'dan</i>	384.000
<i>1923-1945 yıllarında Balkanlardan</i>	800.000
<i>1933-1945 yıllarında Almanya'dan</i>	800.000
<i>1988-1991 yıllarında Irak'tan</i>	519.031
<i>1989 yılında Bulgaristan'dan</i>	345.000
<i>1992-1998 yıllarında Bosna'dan</i>	20.000
<i>1999 yılında Kosova'dan</i>	17.746
<i>2001 yılında Makedonya'dan</i>	10.500
<i>2011-2019 yıllarında Suriye'den</i>	3.600.000

Kaynak: (Göç İdaresi Başkanlığı, 2024) veriler alınarak, yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1'de de görüldüğü üzere; Türkiye 1900'lü yıllar itibariyle devamlı olarak farklı etnik kökenlere sahip mülteciler tarafından kitlesel göçlere maruz kalmıştır. Cumhuriyet kurulduktan sonra ilk göç hareketi Yunanistan'dan gelmiştir. Lozan anlaşmasının mübadele maddelerinden de kaynaklı olarak 1922-1938 yıllarında 384.000 kişi Türkiye'ye göç etmiştir. Makedonya'dan ise ilk göç hareketi 1924 yılında ülkedeki Türklerin Anadolu'ya göçü ile başlamıştır. İkinci göç dalgası 1936 yılında, üçüncü göç dalgası Türkiye-Yugoslavya arasında serbest göç anlaşması imzalandıktan sonra 1953 yılında gerçekleşmiştir. Yugoslavya'dan 305.158 kişi Türkiye'ye göç etmiştir. Birçok kişiyi devlet iskan etmiş, geri kalanları ise serbest göçmen olarak kendileri Anadolu'ya yerleşmişlerdir (Korkmaz, Ayhan , & Öztürk, 2017, s. 278). Özetle, Yunanistan'dan gelen bu büyük akın; On iki Adalar'dan sığınmacıların geçici sığınma talebinde bulunmaya gelmesiyle gerçekleşmiştir, (Mannaert, 2003, s. 2).

Cumhuriyet Döneminin en büyük kitlesel göç hareketi ise Balkanlardan gelmiştir. Türkiye'nin göç tarihi incelendiğinde yaşanan göçlerin en önemli sebebinin Osmanlı'nın Balkan savaşlarında kaybettiği topraklardan dolayısıyla da değişen sınırlardan kaynaklandığı gözlemlenmiştir. 1912-1913 yıllarında

Balkan savaşları neticesinde milletler bağımsızlık arayışına girmiştir bu hadise, Cumhuriyet Döneminde yaşanacak olan göçlerin temel kaynağıdır. Cumhuriyetin ilk yıllarında ise Balkanlardan gerçekleşen göçler incelendiğinde göç eden kesimin özellikle Türk ve Müslüman olduğu görülmektedir (Karadağ, 2024). Özellikle 1923-1949 ve 1950-1958 yılları arasında Balkanlardan toplamda 1.163.639 kişi Türkiye'ye göç etmiştir. Balkanlardan Anadolu'ya yapılan göçlere bakıldığında en yoğun göçün Bulgaristan'dan geldiği görülmektedir. Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göç hareketliliği 1925 yılından itibaren başlamış olup isteğe bağlı olarak (Bulut, 2017a, s. 60) 1989 yılına dek belirli aralıklarla sürmüştür (Hatipler, 2018, s. 428).

1920'li yılların başlamasıyla birlikte, güçlü bir ulusal kimlik oluşturma çabalarının bir parçası olarak, göç teşvik edilmiş; Türk kökenli kişilere veya Müslümanlara vatandaşlık verilmiştir. Bu göçmenlerin asimile olması zor olmamıştır çünkü Türkçe konuşabilmekte, aynı dine mensup ve Türkiye'de ailevi bağları bulunmaktadır. (Kilberg, 2014).

1934 tarihli İskân Kanunu Türkiye'nin göç politikasında 2000'li yıllara dek etkisini sürdürmüş ve ülke dış politikasını da yakından etkilemiştir. İskân Kanununa göre Türkiye'ye yerleşmek isteyen kişilerin kabulüne ilişkin bir yönelim belirlenmiştir. Bu kanun, ulus-devlet anlayışı çerçevesinde homojen bir Türk kimliği yaratma gayreti taşımaktadır. Bu bağlamda kanun, bahsi geçen Türk soy ve kültürüne bağlı göçmen göçünü teşvik eden bir yönelim izlemiş ve 1923-1997 yılları arasında Yunanistan, Bulgaristan, Yugoslavya ve Romanya'dan Türkiye'ye 1,7 milyon insan göç ederken, 1934 tarihli İskân Kanununun önemli bir teşvik unsuru olduğunu vurgulamak gerekmektedir (Şakacı, 2020).

Türkiye'nin 1950 ve 1952 yılları arasında Kore Savaşı'na katılmasıyla ve NATO'ya üyelik süreci sonucunda Türkiye ile farklı ideolojilere sahip olan Bulgaristan, 150.000'i aşkın Türk'ü sınır dışı ederek Türkiye'ye göndermiştir. 1968 yılına gelindiğinde ise iki ülke arasında "Yakın Akaraba Göçü" anlaşması imzalanmıştır. Ancak ilerleyen yıllarda Türk kültürü Bulgaristan'da ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Bulgaristan Türkleri zorla asimile edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Türklerin ad ve soyadlarının zorla değiştirildiği ve Bulgarlaştırmanın tüm Türklere dayatıldığı bir süreç yaşanmıştır (Çodar, 2019).

Yaşanan bu olayların neticesinde Bulgaristan'da bulunan Türkler 1989 yılında Türkiye'ye açık kapı politikası ile vizesiz geçiş serbestisi sayesinde göç etmişlerdir. Türk hükümeti Bulgaristan'dan gelen göçmenleri vatandaş olacak göçmenler olarak ele almıştır. İskân Kanunu Ek Maddesi ile Ocak 1984 sonrası Bulgaristan'dan gelenlerin Türk kültürüne bağlı serbest ya da iskânlı göçmenler olarak kabul edilmesini içerecek şekilde değiştirilmiştir (Ceylan & Uslu, 2019, s. 206).

1960'lı yıllara gelindiğinde, Almanya'ya işçi göndererek göç veren ülke haline gelen Türkiye, 1980 yılı itibarıyla, yabancı göçlerine maruz kalarak hedef ülke olarak belirlenmiştir. İran devrimi neticesinde Amerika'ya gitmek isteyen İranlı göçmenlerin Türkiye'yi transit ülke olarak kullandığı bilinmektedir. Ülkelerindeki siyasi istikrarsızlıklardan dolayı Irak, Bulgaristan ve Sovyet Cumhuriyeti'nden binlerce insan Türkiye'ye sığınmak zorunda kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye, 1960'lardan bu yana çok sayıda vatandaşının Almanya'ya göç ettiği bir göç ülkesi olmuştur ve bazı Avrupa ülkeleriyle yapılan ikili anlaşmalara göre 1970'lerin başında ulaşabileceği en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Göçmenlerin çoğu Almanya'ya aileleriyle birlikte yerleşmiştir. Türkiye, ulusal işgücü piyasası üzerindeki baskıyı hafifletmek için işçilerin Almanya'ya göçünü teşvik etmiştir, Almanya işçi göçmenleri Türkiye İstihdam Servisi aracılığıyla işe ve kayıt altına almıştır (Abdulal, 2016, s. 1466).

1970'li yıllara gelindiğinde ise Avrupa'nın petrol durgunluğu, Türk göç akışını yeniden yönlendirmiştir. Batı Avrupa ülkeleri, Avrupa Komisyonu üyesi olmayan işçi göçmenlerin işe alımını durdurmuştur ancak çoğunlukla halihazırda kendi topraklarında çalışan ve yaşayanlara kalıcı oturma izni hakkı vermiştir. Bu yüzden Türk göçmenlerin işgücü Orta Doğu'ya yönlendirilmiştir (Hecker, 2006).

Türkiye, 1970'lerin sonundan bu yana, çoğunlukla eski SSCB ve Doğu Avrupa ülkelerinden, transit göçmenlerin ve düzensiz göçmen işçilerin buna ek olarak Doğu Avrupa ülkelerinden sığınmacı ve mültecilerin, özellikle de Afganistan, İran, Irak ve çeşitli ülkelerden, göçüne maruz kalmıştır. 1980

yıldan itibaren ise Türkiye'de göçmenlerin özelliklerinde köklü bir değişiklik yaşanmıştır, bu da Türkiye'nin bir göç ve transit ülkesine dönüşmesine yol açmıştır (Abdulal, 2016, s. 1467). 1979 İran Devrimi'nden kaçan İranlı sığınmacıların gelişi Türkiye'deki göç dinamiklerinin değişmesine sebep olmuştur (Korfalı, Üstübcü, & De Clerck, 2014). Ayrıca İranlıların çoğunun transit göçmenler olduğu bilinmektedir. Ekonomik nedenlerden kaynaklanan göçlere bakıldığında ise Sovyet Cumhuriyetlerinden gelen göçmenlerin daha elverişli ekonomik koşullar nedeniyle Türkiye'ye geldikleri görülmüştür (Abdulal, 2016, s. 1468).

2. TÜRKİYE'DE 1980 SONRASI GÖÇ HAREKETLİLİĞİ

Türkiye, 1980 yılı itibari ile ekonomi liberal politikalara geçmiş ve ekonomisi küresel piyasalara açılmıştır (Kabak ve Kösekahyaoğlu 2025). Fakat her ne kadar ekonomisi dışa açılrsa da sınır güvenliği endişesinden dolayı göçle ilgili kısıtlamalar ve hareket serbestliği gündemden düşmemiştir Türkiye'nin göç politikası günümüzde de halen yabancılara yönelik kısıtlamalardan oluşmaktadır (Coşkun, 2016).

Türkiye'deki mültecilerin çoğunluğuna sığınma başvurusunda bulunmalarına izin verilmemektedir. Avrupa üyesi olmayan ülkelere gelen sığınmacıların büyük çoğunluğu için mülteci statüsü belirleme süreci UNHCR'nin yetki alanına girmektedir (Suter, 2013, s. 6). Bu nedenle, çoğu kişi sığınmacı olarak başvurmakta ancak Birleşmiş Milletler mülteci ajansı onları başka ülkelere yerleştirmeye çalışırken kişiler yıllarca beklemek zorunda kalabilmektedirler. Bunun nedeni yine coğrafi sınırlamadan kaynaklanmaktadır. Türkiye, 1951 Sözleşmesi ve Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1967 Ek Protokolü'nü ilk imzalayanlardan biri olmasına rağmen, imzacı ülkelerin çoğundan farklı olarak coğrafi bir sınırlama uygulamaktadır, bu sınırlamaya göre mülteci statüsü sadece Avrupa ülkelerinden gelen bireylere verilmektedir. Sonuç olarak, Avrupa üyesi olmayan ülkelere gelen sığınmacıların başka bir yere yerleştirilmeleri veya menşe ülkelerine geri gönderilmeleri beklenmektedir (Kilberg, 2014).

1994'ten önce, UNHCR sığınma başvurularının alınmasından sorumlu ana kurum olarak yer almıştır. 1994 yılında yapılan yeni düzenlemenin uygulanmasının ardından, Avrupalı olmayan sığınmacıların, sığınma başvurusunda bulunmalarını sağlayan iki katmanlı bir sistem oluşturulmuştur; bunlardan biri UNHCR diğeri ise İçişleri Bakanlığı kararlarıdır (Suter, 2013, s. 13-14)

1980'li yılların başlaması itibariyle, Türkiye emek ihraç eden bir göç ülkesinden mülteci ve diğer kategorilerdeki göçmenleri kabul eden bir göç ülkesine dönüşmeye başlamıştır. (Abdulal, 2016, s. 1465). Ülkede doğal afetlerden kaynaklı olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde zorunlu göçler de yaşanmıştır. Zorunlu göçlerin bir diğer sebebi de bazı bölgelerde baraj çalışmasından kaynaklanmıştır. Örneğin Elazığ ilinde bulunan Keban ve Kırşehir ilinde bulunan Hirfanlı barajlarının yapılması sırasında birçok köy ve hane boşaltılmak zorunda kalmıştır (Koçak & Terzi, 2012, s. 172).

1990 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesiyle Körfez krizi başlamış ve 1991 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin öncü olduğu koalisyonun Irak'ı işgali ile sonuçlanmıştır. Yaşanan askeri müdahale sonucu 460.000 Irak vatandaşı, Türkiye'ye sığınmak zorunda kalmıştır (Abdulal, 2016, s. 1475). Türkiye, 1990'lı yıllardan bu yana, özellikleri eski deneyimlerden belirgin bir şekilde farklılaşan yeni nüfus akımlarıyla, yani "düzensiz" göç hareketleriyle karşı karşıya kalmıştır (Erder & Kaşka, 2012, s. 117). Türkiye Cumhuriyeti'nin 1992 yılında çıkardığı kararname ile Ahıska Türklerini Türkiye'ye getirerek Iğdır ve Hatay illerine yerleştirilmiştir. İzleyen yıllarda birçok Ahıska Türkü kendi imkanlarıyla Türkiye'ye göç etmiştir (Bulut, 2017b, s.48). 21. yüzyılın başlarında ise durum oldukça farklılaşmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönemde Türkiye'nin göç deneyimini çeşitli gelişmeler şekillendirmiştir. Örneğin küreselleşme, Türkiye'nin düzensiz göçmenler için Avrupa Birliği'ne "göç geçişi" ülkesi olarak görülmesine neden olmuştur (İçduygu & Aksel, 2013, s. 175).

2000'li yıllara gelindiğinde Türkiye'de düzensiz işgücü göçmenleri, transit ve düzenli göçmenler, sığınmacılar ve son olarak göçmenler olarak dört farklı göç kategorisi gözlemlenmiştir. Türkiye'nin coğrafi konumu itibarıyla 7.200 kilometrelik kıyı şeridinde sahip bir ülke olması ve diğer sekiz devletle sınır komşusu olması, nispeten gevşek vize politikasıyla birleştiğinde, onu düzensiz göç akımları için önemli bir varış noktası ve transit ülke haline getirmiştir (Hecker, 2006). Türkiye üzerinden transit geçiş yapan düzensiz göçmenlerin çoğu, son varış noktaları olan Almanya, Birleşik Krallık, Hollanda ve diğerleri gibi Batı Avrupa ülkelerine ulaşmaya çalışmaktadır. Türkiye'nin Akdeniz veya Ege kıyılarından Yunanistan, İtalya veya Güney Fransa'ya giden kaçak gemiler bulunmaktadır (Mannaert, 2003, s. 6)

Türkiye Avrupa Eğitim ve Bilimsel Araştırmalar Vakfı, 2007-2011 yılları arasında yaklaşık 200.000 Türk kökenli Alman'ın, genellikle ekonomik fırsatlar peşinde koşmak için Türkiye'ye "geri döndüğünü" tespit etmiştir Bu "cazibe" aslında Türkiye'de ekonomik dönüşümlerin başladığı 1983-1987 yılları ile başlamıştır (Kilberg, 2014). İnsani nedenlerle 1990'lı yıllardan itibaren Bulgaristan ve Irak'tan bir akın yaşanmıştır ancak bunların en büyüğü Suriyeli mültecilerin akınları olmuştur. Suriye krizi, 2011'den bu yana Türkiye'deki Suriyeli mülteci sayısında önemli bir artışa yol açmıştır.

Suriye'de 2010 yılının sonuna doğru yaşanan Arap Baharı'nın etkisiyle Suriye halkı Türkiye'ye akın etmiştir. Arap Baharı olarak adlandırılan süreçte Suriye halkının iktidara karşı gelmesi fakat iktidarın da halka karşı güç kullanmasıyla iç savaşın etkisi şiddetlenmiştir. Tüm bunlara ek olarak Ortadoğu'da siyasi çıkarları bulunan Amerika Avrupa Çin gibi ülkeler de yaşanan krizden fırsat bularak karmaşayı arttırıcı politikalara yönelmişlerdir. Dolayısıyla da Suriye'deki savaş ortamından kaçıp gelen mülteciler Türkiye'ye sığınmışlardır. Suriyeli mültecilerin özel özellikle Türkiye'yi seçmesinin tek sebebi sınır komşusu olması değildir (Bayram, 2023). Suriye'ye nazaran Türkiye'nin daha iyi ekonomik koşullarının olması Suriyeli mülteciler için bir cazibe kaynağı olarak görülmüştür. Uzun bir süredir göçe alışkın olan Türkiye daha önce benzeyeni hiç yaşamadığı yoğunlukta bir kitle eser göç dalgasına maruz kalmıştır. Göç hareketliliğinin ilk zamanlarında kamplarda kalan Suriyeli sığınmacılar sayılarının artması sonucunda sınırlarına yakın olan Şanlıurfa Gaziantep Kilis Mardin Şırnak Hatay gibi illere yayılmışlardır. Suriyeli sığınmacılar Türkiye'de misafir konumunda sayılmışlar ve tüm ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmıştır. Misafir konumunda olmalarının sebebi savaş bittiğinde geri dönecek olmalarından kaynaklanmaktadır (Koyuncu, 2018, s. 171).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğine (UNHCR) göre 2015 yılında toplam sayı 2.181.293'e ulaşmıştır. Bu kişilerin yaklaşık 259.498'i Türkiye'nin güneydoğu ilinde bulunan kamplarda, 1.921.795'i ise kamp dışında yaşamaktadır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013). Suriyeli mülteciler çoğunlukla Türkiye'nin güneydoğu illerinde, İstanbul ve İzmir'de yaşamaktadır. Iraklı mültecilerin büyük bir kısmı ise Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği'ne (SGDD-ASAM) kayıtlıdır ve insan ticareti yoluyla Batı Avrupa'ya kaçmak için fırsat bekleyen veya üçüncü bir ülkeye yerleştirilmeyi bekleyen transit göçmenlerden oluşmaktadır. 2014 yılına gelindiğinde SGDD-ASAM'a gelen Iraklı yeni gelenlerin sayısı, Irak'taki güvenlik durumunun kötüleşmesinin bir sonucu olarak 11.871 Iraklı sığınmacı Türkiye'ye gelmiştir. Bu bilgiye ek olarak Iraklı sığınmacıların toplam sayısı 2015 yılında 116.217'ye ulaşmıştır. Sonuç olarak, Türkiye'nin ağırladığı mülteci listesinde Afganlar ve İranlılar ilk iki sırayı alırken, 2012 yılından itibaren Suriyeliler ilk sırada yer almaya başlamış, ardından sırasıyla Iraklılar, Afganlar, İranlılar, Somalililer ve diğer yabancı uyruklular yer almıştır. 2015 yılının son çeyreğinde Türkiye'deki toplam mülteci sayısı yaklaşık 2.418.045 olarak kaydedilmiştir (Abdulal, 2016, s. 1472).

Türkiye, göç edenlerin temel yaşam haklarını koruyabilmek amacıyla yasal düzenlemelere gitmiştir. 2013 yılında çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile 2014 yılında çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği, Türkiye'deki Suriyelilerin eğitim, sağlık ve diğer temel yaşam haklarına erişebilmesini sağlamaktadır. Yapılan bu düzenlemeler ile geçici koruma kapsamındaki kişiler, ara verdikleri eğitim hayatlarına devam edebilmiş, sığındıkları ülkede sağlık hizmetlerine kolayca

erişebilmiş ve çalışma izni çıkararak çalışma haklarına sahip olabilmışlardır. Türkiye’deki Suriyeli kişiler, geçici korumadan yararlanarak temel yaşam haklarına neredeyse Türk vatandaşları gibi erişebilmişlerdir ancak Suriye’de savaşın uzaması ve 2011 yılından itibaren halen bir çözüme varılamaması, geçici kalıcılık durumunun kalıcılığa dönüşmesine sebebiyet vermiştir (Fansa, 2021, s. 305).

Tablo 2: Türkiye’deki Göç Hareketliliği

Ülke / Grup	Başlıca Statü / Açıklama	Yaklaşık Kayıtlı / Tahmini Sayı (tarih)
Suriye	Geçici Koruma Türkiye’deki en büyük grup.	2.90 milyon kayıtlı (2024 sonu — 2,901,478). (2025 başında gönüllü dönüşlerle sayı düşüş eğiliminde).
Afganistan	Uluslararası koruma başvuruları / kayıtlı korunma faydalanıcıları; düzensiz geçişler de var.	200.000 (2024 sonu itibarıyla uluslararası koruma kapsamında veya düzensiz durumda büyük grup; başvuru sayıları 2024’te Afş. en büyük başvuran grup).
Irak	Uluslararası koruma başvuruları, ikamet izinleri.	100.000–200.000 arası kayıtlı / tahmini (uluslararası koruma başvuru sayıları 2024’te Iraklı başvuranlar arasında).
İran	Uluslararası koruma başvuranlar, ikamet/çalışma izni sahipleri; bazı düzensiz akımlar.	80.000–150.000 (kayıtlı + tahmini, resmi ikamet/başvuru + düzensiz).
Ukrayna	Savaş sonrası Türkiye’ye gelenler — çoğu geçici ikamet/çalışma ya da turistik/ikamet izinleri aracılığıyla kalıyor; çoğu mülteci statüsünde değil.	On binler (resmi ikamet sahibi küçük grup; 2024’te kalan sayılar onbin düzeyine indi). (Ambasörel veriler ve araştırmalar farklı rakamlar gösteriyor.)
Diğer (Pakistan, Somali, Afrika & Asya uyruklular)	Öğrenci, ikamet izni, çalışma, sığınma başvuruları; düzensiz geçişler de var.	Toplam 150.000–250.000 (tüm “diğer” uyrukların toplamı; ülke ülke değişir).
İkamet İzni Sahip Yabancılar (tüm uyruklar)	Yasal ikamet izni (öğrenci, aile, çalışma, kısa/uzun dönem)	1,03–1,11 milyon (Kasım 2024: ~1,031,536; 2024–2025 civarında IOM/DTM ~1,110,347 raporları).
Genel toplam	Türkiye’de bulunan yabancı nüfusun bileşimi: TP (Suriyeliler) + uluslararası koruma başvuranlar + ikamet izinliler + düzensizler	3.8–4.0 milyon+ (2025 ortalarına doğru, farklı sınıflandırmalar: ~2.8–2.9M korunma arayan-korunan + ~1.0–1.1M ikamet izni sahip).

Kaynak: UNCHR (2025), IOM(2025) ve VISITUKRAINE kaynaklarından yazar tarafından derlenmiştir.

Tablo 2’den de görüldüğü üzere 2011 yılından beri Türkiye’deki en büyük sığınmacı grup Suriyelilerdir. Son dönemde yaşanan gönüllü dönüş hareketleri ile 2022 de 3.5 milyon olan Suriyeli sayısı 2025 yılında 2.9 milyon civarına gerilemiştir. Uluslararası koruma başvurularına göre Afganistan, Irak ve İran 2024 yılında en çok başvuranlar arasındadır. Fakat kayıt dışılık ve düzensiz geçişler nedeniyle net sayı bilinmemektedir. İkamet izni sahipleri ise turist, öğrenci gibi kısa süreli veya uzun süreli ikamet edenleri kapsamaktadır.

3. TÜRKİYE İLE SURİYE’NİN İLİŞKİSİ

2011 Mart ayından sonra Suriye’de patlak veren krizin neticesinde Suriyeliler Türkiye’ye sığınmıştır. 2011 sonra Türkiye’de devamlı olarak Suriyeli mülteci sayısı artış göstermiştir. Geçmişte bakıldığında 1998 yılında Türkiye ve Suriye arasında imzalanan Adana mutabakatından sonra iki ülkenin bağları kuvvetlendirmiştir. Özellikle 1998 yılında 2011 yılına dek çok iyi bir şekilde geçinen Türkiye ve Suriye 2010 yılına gelindiğinde üniversite mezunu işsiz bir gencin kendisini yakmasıyla başlayan Arap baharı olarak nitelendirilen halkın direniş hareketiyle iki ülkenin arası bozulmaya başlamıştır. Arap baharının amacı başlarda barışçıl bir direniş olarak ortaya çıksa da daha sonra çatışmanın şiddetlenmesi ile bir iç savaş haline dönüşmüştür. Bu yaşanan iç savaşın sonucunda Türkiye ve Suriye ilişkisi bozulmaya başlamıştır (Gökçe, 2021, s. 41).

Türkiye tarih boyunca hep sınır komşuları ile sıfır sorun politikasını gözetmiştir. Bu bağlamda Arap baharı başladığında da Suriye’yi siyasi olarak desteklemiştir. Fakat Suriye’nin takındığı yetersiz siyasi reformlar Türkiye’nin Suriye’ye olan tavrının değişmesine neden olmuştur. 2011 yılına gelindiğinde Türkiye Suriye ile olan ilişkilerini askıya aldığı ifade etmiştir. İlerleyen süreçte Suriye Büyükelçisi ve çalışanlarının Türkiye’yi terk etmesi talep edilmiş ve böylece Türkiye ile Suriye ilişkisi tamamen durdurulmuştur (Gök, 2019, s. 101).

İki ülkenin ilişkilerinin bozulması daha büyük sorunlara yol açmıştır. Suriye’de yaşanan terör saldırısı neticesinde Türkiye’nin sınırları tehdit altına girmiş bir çeşitli terör grupları tarafından Türkiye’ye karşı terör hareketleri gerçekleştirilmiştir. Yaşanan bu olayların neticesinde Türkiye Suriye’ye sınır komşusu olduğundan dolayı kitlesel göç ile burun buruna gelmiştir (Bayram, 2023).

3.1. Suriyeli Mültecilerin Göç Nedenleri

Suriyeli mültecilerin göç nedenlerini sıralamadan önce öncelikle Suriye’de neler yaşandığı Suriyeli mültecilerin ülkelerindeki sosyal ve siyasal faktörleri incelemek gerekmektedir. Tüm dünyada yaşanıp görüldüğü üzere Suriye’deki kitlesel göçün ana sebebi 2010 yılında Tunus’ta başlayarak Suriye’yi derinden sarsan Arap baharının bir iç savaş haline gelmiş olmasıdır. Halkın rejime karşı ayaklanması başlıya ve silahlı müdahaleler ile karşı konulan iç savaşa ek olarak rejimin diktatörlük eğilimi savaşın ateşini körüklemiştir. Tüm bunlar yetmezmiş gibi büyük Ortadoğu projesini amaçlayan bazı ülkeler de Suriye’deki bu kaotik ortamı derinleştirmiştir. Buna ek olarak bazı terör örgütleri de Suriye için tehdit oluşturmıştır (Bayram, 2023).

Büyük Ortadoğu projesi olarak adlandırılan plan ise 13 Arap ülkesini kapsayan ve 3 kıtayı birbirine bağlayan jeopolitik konumundan ötürü tüm ülkelerce istenen bölgeyi kastetmektedir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri geçmişten beri Ortadoğu’nun sahip olduğu petrol kaynaklarını ele geçirmek istemektedir Buna ek olarak İngiltere ve Rusya, Ortadoğu’daki hakimiyetini kaybettiği için Suriye’nin savaşa gitmesi bu ülkeler için bir fırsat haline gelmiştir (Deniz, 2012, s. 171).

Mültecilerin göç nedenleriyle incelediğimizde yalnızca ülkelerindeki siyasal olaylar değil aynı zamanda sosyal adaletsizlik ve ekonomik istikrarsızlık da göçün etkenleri arasında yer almaktadır. Zaten Arap baharının ortaya çıkmasının nedenlerinden biri de bu siyasal ve sosyal eşitsizliklerinden kaynaklanmaktadır. Arap baharını tetikleyen faktörler incelendiğinde; ülkedeki gelir dağılımındaki adaletsizliğin yüksekliği, sürekli nüfus artışı, rejimin siyasal baskıları, sosyalizm ideolojisinin itibarsızlaşmış olması dikkat çekmektedir. Tüm bunlara ek olarak ülkedeki yoksulluk oranının

yüksekliği buna bağlı olarak da enflasyonun yüksek seyretmesi mülteciler için başlıca göç nedenleri arasında yer almaktadır. Tüm bu sebepler bir araya geldiğinde Suriye’de iç savaş ortaya çıkmış ve mülteciler göç etme kararı almışlardır (Buzkıran & Kutbay, 2013, s. 149).

Suriye’den Türkiye’ye göç hareketi, 2011 yılında başlayan Arap Baharı süreciyle rejim karşıtı protestolar kısa sürede iç savaşa dönüşerek ortaya çıkan en büyük insani krizlerdir. Türkiye, coğrafi konumu, güvenliği ve insani politikaları sayesinde Suriye’den kaçan milyonlarca kişiye sığınma imkânı sağlamıştır. İlk olarak Nisan 2011’de Hatay’ın Yayladağı ilçesinden Türkiye’ye sığınmalar başlamıştır. Bu olay, kitlesel göçün başlangıcı kabul edilir. 2012-2013 yıllarında çatışmaların artmasıyla göç hızla büyümüş, 2014 yılında ise Türkiye Suriyelilere 'geçici koruma statüsü' tanımıştır. Türkiye, yaklaşık 3,5 milyon Suriyeliye geçici koruma sağlayarak dünyada en fazla mülteci barındıran ülke konumuna gelmiştir (ILO,2023).

Tablo 3: Suriye Göçünün Boyutları

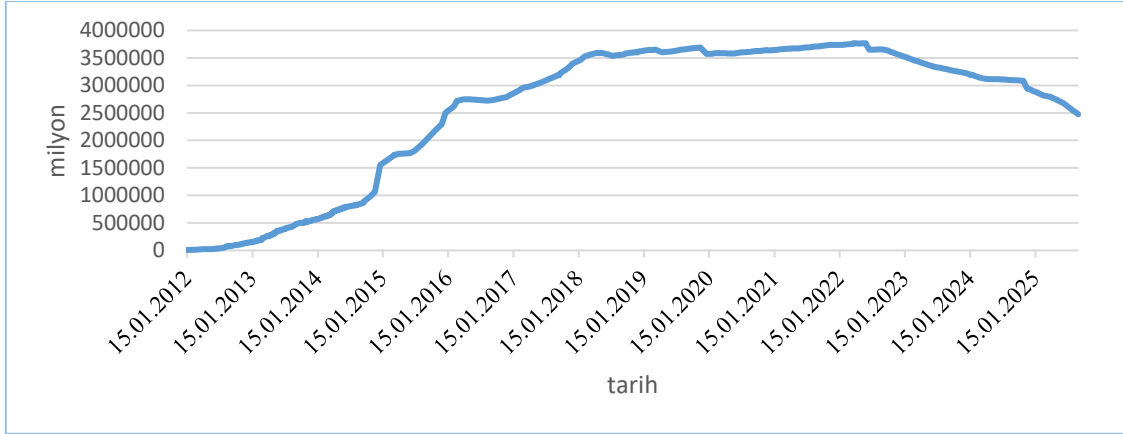
Yıl	Suriyeli Sayısı	Not
2011	252	İlk göç dalgası (Hatay-Yayladağı)
2012	14.000	Kamplar kurulmaya başlandı
2013	224.000	Göç hızla arttı
2014	1.5 milyon	Geçici koruma statüsü yürürlüğe girdi
2016	2.8 milyon	Savaş şiddetlendi
2018	3.6 milyon	Zirve noktası
2024	2.9 milyon	Gönüllü dönüşler başladı
2025	2.7–2.8 milyon	Dönüşler ve statü değişimleri sürüyor

Kaynak: TÜİK (2023), GİB ve AFAD tarafından yayımlanan yıllık raporlardan derlenmiştir.

Tablo 3, 2011–2025 döneminde Türkiye’ye yönelik Suriyeli göçünün boyutlarını göstermekte olup son dönemdeki gönüllü geri dönüşler nedeniyle değişkenlik gösterebilmektedir.

3.2. Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Dağılımı

Suriyeli mülteciler 2011 yılında ülkelerini terk etmesiyle beraber Türkiye’ye olan siyasi ekonomik toplumsal etkilerinden dolayı Türkiye gündeminde sıkça yer almaktadır. Suriye’de yaşanan savaş sonucu Suriyeli vatandaşlar can güvenliği sağlanamadığı için Türkiye’ye göç etmek durumunda kalmışlardır. Yaşanan bu göç sonucunda yüz binlerce Suriyeli Türkiye’nin çeşitli bölgelerine kitleler halinde yerleşmişlerdir. Suriye’de yaşanan kaotik ortamın etkileri ne yazık ki Türkiye’ye de etki etmiştir. Ortadoğu’da çok ciddi bir öneme sahip olan Suriye’nin göç hareketi Türkiye’nin doğu illerini olumsuz şekilde etkilemiştir. Özellikle de göç hareketinin başlarında çok fazla sığınmacı olduğu için kamplar yetersiz gelmiştir. Dolayısıyla da sığınmacılar Türkiye’nin çeşitli illerinde kiralık ev arayışına girmişlerdir. Günümüzde de hala mültecilerin büyük bir kısmı kiralık evlerinde konaklamaya devam etmektedirler (Öztürk & Çoltu, 2018, s. 189).

Grafik 1 : Yıllara Göre Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mülteci Sayısı

Kaynak: Veriler UNCHR’ den alınıp yazar tarafından oluşturulmuştur.

8 Aralık 2024’te Suriye’de 61 yıldır hüküm süren Bass rejiminin çökmesi itibariyle ülkelerine geri dönen Suriyeli mülteci sayısı İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya’nın açıklamasına göre 763.433 olarak belirtilmiştir (Anadolu Ajansı , 2025).

Grafik 1’de Türkiye’de açıklanan kayıt altına alınmış Suriyeli mülteci sayısı verilmiştir. Açıklanan bu sayıların yanı sıra ülkemize illegal şekilde giren Suriyeli vatandaşlarda bulunmaktadır.

Türkiye’nin politikası incelendiğinde mültecileri başlarda misafir olarak ağırladığı açıklansa da daha sonra geçici koruma statüsü altına alınmışlardır bu statünün verilmesinin sebebi Suriyeli vatandaşların güvenli bir ortamda koruma altında yaşamalarını sağlamaktır. Bu sayede Suriyeli vatandaşlar Türkiye’deki sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanabilmişlerdir. Mültecilik statüsünün verilmesinin diğer bir faydası ise Suriyeli kişilerin kayıt dışılığının daha aza indirgenmiş olmasıdır (Yıldız, 2017, s. 30).

4. GÖÇÜN ÜLKE EKONOMİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Göç, kişilerin bir çeşit tepki gösterme biçimidir. Bu büyük ölçekli nüfus hareketi, sadece insani değil aynı zamanda ekonomik, sosyal ve mali sonuçlarıyla da dikkat çekmektedir. Çünkü göç, sadece demografik bir olgu değil; aynı zamanda üretim, istihdam, gelir dağılımı ve kamu maliyesi üzerinde de etkiler yaratmaktadır. Göç etme yalnızca ekonomik kültürel etkileri barındırmakla kalmaz, bunun yanı sıra toplumsal yapının dinamiğini etkilemektedir. Böylelikle toplumsal yapıda ciddi bir dönüşüm meydana gelmektedir.

Ülke ekonomileri açısından göçün etkileri çok boyutludur ve kısa, orta ve uzun vadede farklı alanlarda hissedilmektedir. Bir ülke açısından göçün etkileri, göçün yönüne (göç alan ya da veren ülke), göçmenlerin niteliğine ve uyum politikalarının başarısına göre değişmektedir. Göç hareketliliği göç edilen ülkeye olumlu etkiler sağladığı gibi olumsuz etkilere de yol açmaktadır. Mülteciler, topluma kazandırılma süreci iyi yönetilirse, bir ekonomik büyüme ve gelişme kaynağı da olabilirler. Böylesi bir durum, Türkiye’nin istikrar ve refahına katkıda bulunurken, benzer krizlerle nasıl başa çıkılacağına dair örnek bir model bile teşkil edebilir (Kirişçi, 2003: 51).

Söz konusu göç edilen ülkenin uluslararası sınırları güvensiz olarak nitelendirilmektedir. Bunun yanı sıra göçmen kişilerin göç ettikleri ülkeye uyumu sırasında çeşitli olumsuzluklar yaşanabilmektedir. Özellikle ırkçılık gibi konularda genellikle her ülkede olumsuzluklar yaşanmaktadır. Fakat tüm bu

olumsuzluklara rağmen göç çeşitliliğinin olumlu sonuçları da bulunmaktadır. Örneğin göç edilen ülkede kültürel çeşitlilik artmaktadır. Buna ek olarak hiç kimsenin çalışmak istemediği alanlarda göçmenler çalışabilmektedir. İstihdam alanında da çeşitli değişiklikler yaşanabilmektedir. Örneğin Suriye'den gelen göçmenler için İstanbul'da açılan Suriye yemekleri yapan lokantalar gibi yeni iş olanakları ortaya çıkabilmektedir (Mutlu, 2022, s. 35).

Göç hareketliliğinin sonuçları her ülkede farklılık göstermektedir. Fakat ortak bir kanı olarak özellikle eğitim sağlık kültür gibi alanlar genellikle olumsuz etkilenmektedir. Bu olumsuz etkilerin minimum seviyede olması için çeşitli göç politikalarıyla yaşanan olumsuzluklar engellenmeye çalışılmalıdır çünkü bu politikalar yalnızca ekonomik boyutta ele alındığında söz konusu göç edilen yerlerde farklı yeni olumsuzluklara yol açabilmektedir (Güllüpnar, 2012, s. 79).

4.1. Göçün Olumlu Etkileri

Hayatta her şeyde olduğu gibi göç hareketliliğinde de olumsuzlukların yer almasına rağmen bazı fırsatlar da bulunmaktadır. Bu bakış açısından yola çıkarak uluslararası göçün her alanda olumlu sonuçlarının bulunduğunu da belirtmek mümkündür.

Uluslararası göç hareketliliği her ne sebeple yapılmış olursa olsun söz konusu hedef ülkede zamanla değişimler meydana getirmektedir. Bu değişim en başta nüfus hareketliliğinde görülmektedir. Nüfus artışı ülke genelinde olduğu gibi bölge genelinde de artış göstermektedir. Buna örnek olarak Suriye göçünde Türkiye'nin nüfusu artmış olsa da özellikle sınır iller olan Hatay Gaziantep gibi doğu illerinde daha fazla artış olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla bu şekilde sınır illerde kültürel çeşitlilik artmaktadır. Göçmenlerin yemek kültürleri söz konusu hedef ülkede de yaygınlaşabilmektedir. Bu bağlamda nüfus artışıyla beraber kültürel çeşitliliğin de artmasının sağladığı olumlu bir etki bulunmaktadır yorumu yapılabilmektedir (Karakaya, 2020, s. 97).

Ekonomik açıdan bakıldığında ise bir ülkedeki iş gücü yetersizliğini göçmenler giderilebilmektedir bu sayede ülkedeki yatırımlar olumlu yönde etkilenebilmektedir. Dolayısıyla göçmenlerin aracılığıyla farklı beceri tipleri ve yeni fikirlerin doğuşu sağlanmaktadır. Yine ekonomiye bir katkı olan üretim artışı olumlu etkilere örnek verilebilmektedir. Göç edilen ülkelere yeni gelen göçmenler için gerek gıda gerekse sağlık ürünleri gerek ise barınma hizmetleri açısından bir artış gözlemlenmektedir. Bu sayede küçük ölçekli firmaların üretim ve ticaret açısından ekonomideki payı artış göstermektedir (Duruel, 2017, s. 219). Göç edilen ülkeye özellikle yeni para girişinin sağlanması o ülke için ekonomik açıdan çok büyük önem taşımaktadır. Göçmenlerin gelmesiyle beraber yerel ekonomide yeni para girişi sayesinde yatırımlar, üretim, istihdam ve bununla beraber piyasa arzı artış göstermektedir. Bu sayede söz konusu ülkede yoksulluk oranı düşüş göstermektedir (Aktaş, 2021).

Genel olarak göç hareketliliği ülkeden ülkeye fark göstermekle beraber sosyo-kültürel bir pozitif dışsallık da oluşturması beklenmektedir. Bu bağlamda ele alınan konularda oluşturulan etkilerin fırsata çevrilebilmesi için ülkedeki göç politikalarının ülkenin dinamiğine göre uyumlu hale getirilmesinde büyük bir rol oynamaktadır (Mutlu, 2022, s. 36).

4.2. Göçün Olumsuz Etkileri

Göçün yukarıda bahsedilen olumlu katkıları olmakla beraber göç politikasını tam oturtamamış ve bunu ekonomik boyuta çevirememiş ülkeler için genellikle olumsuz etkileri daha ön plana çıkmaktadır. Olumsuz etkilerinin sonuçları kısa ve uzun vadeli olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.2.1. İşgücüne Olan Olumsuz Etkisi

Göçmenlerin göç ettikleri ülkenin iş gücü piyasasına dahil olmasıyla beraber oluşturduğu olumlu etkinin yanı sıra olumsuz etkilere de yol açmaktadır. İşsizlik konusu bugün tüm dünyada popüler bir konu haline gelmiştir. Dolayısıyla dışarıdan göç alan ülkelere de bu sorun gözle görülür şekilde yaşanmaktadır. Özellikle de az gelişmiş bir ülkede işsizlik sorunu zaten yaşanıyor erken bir de yeni eklenen işsizlik

oranıyla daha ciddi bir durum haline gelmektedir. Yerel halk bu yüzden göçmenlere olumsuz tepki göstermektedir. Çünkü yerel halk daha düşük ücretlerle çalışmaya razı olacak olan göçmenlerin varlığından dolayı iş gücü kaybına uğramaktadırlar. Bu bağlamda işsizlik konusu ekonomik yönden olumsuzlukların yaşanmasının yanı sıra toplumsal yönden de büyük bir sorun olarak görülmektedir (Dişbudak, 2004). Yine istihdam konusunda göçmenlerin kayıt dışı bir şekilde çalıştırılması yerel firmalar arasında haksız rekabete yol açmaktadır bu durum ise o ülkenin uzun dönemde iş gücü piyasasında bozulmalara yol açmaktadır (Duruel, 2017, s. 218).

Göçmenler işçiler açısından durum incelendiğinde yerel halk olan işçiler ile benzer koşullara sahip olmadıkları görülmektedir. Daha düşük ücretler, daha uzun çalışma saatleri, daha riskli işlerde görevlendirilme ve sigortasız şekilde çalıştırılma gibi insanlık dışı muameleler ile karşılaşan bilmektedirler. Göç edilen ülkedeki işverenlerin göçmenlerin mağdurluğunu genel olarak kötüye kullandıkları bilinmektedir. Bu durum ekonomide kayıt dışılık vergi sorumluluklarından kaçınma haksız rekabet gibi bozulmaların yanı sıra toplumsal yozlaşmaya ve ahlaki çöküntüye de neden olmaktadır (Güllüpinar, 2012, s. 77).

4.2.2. Konut Kiralarına Yönelik Olumsuz Etkisi

Göçmenlerin bir ülkede yarattığı olumsuz etkilerden bir tanesi de göç ettikleri ülkenin enflasyon oranına yönelik etkisidir. Göçmenlerin nüfus hareketliliğine olan etkisi sonucunda temel gıda maddelerine yönelik ülkede bir artış meydana gelmektedir. Bu bağlamda enflasyonu artırıcı bir etkisi bulunmaktadır. Enflasyonu arttırmasının yanı sıra göç ettikleri bölgede yeni konut ihtiyacı doğmaktadır. Bu yeni doğan konut talebinin karşısında kıt kaynaklardan dolayı bir açık meydana gelmektedir. Dolayısıyla da az olan bir şeyin değeri arttığından dolayı konut kiralarında ciddi bir artış yaşanmaktadır. Fakat çalışmamızda değinmemiz gereken bir nüans vardır. Konut kiralarında yaşanan bu artış yalnızca artan nüfustan kaynaklı değildir aynı zamanda göç edilen bölgedeki ev sahiplerinin kar güdüsünden de kaynaklanmaktadır (Birinci, 1998, s. 158). Değeri aslında o kadar da olmayan bir evin mültecilerin gelmesi ile iki katı fiyatına ulaştığı bilmektedir. Bu artan talepten yalnızca kira fiyatları değil aynı zamanda bir evin inşa maliyeti de olumsuz etkilenmektedir. Bir ülkede kitlesel göç akımının yaşanması ile uzun vadede konut fiyatlarının artması doğru orantılıdır. Uzun vadede olumsuz etkisinin ortaya çıkma sebebi göçmenlerin başlarda kamplarda kalması fakat daha sonra iş bulma ümidiyle şehirlere doğru akın etmeleri ile meydana gelmektedir (Akalin, 2024, s. 112). Özellikle büyük şehirlerde ortaya çıkan en ciddi sorunlardan bir tanesi de göçmenlerin hazırlıksız şekilde gelmeleri ile ortaya çıkan gecekondulaşma artışı yaygınlaşmaktadır. Gecekondu tanım olarak belediye kurallarına uymayarak kendilerine ait olmayan araziler üzerinde kaçak olarak yapılan ve barınma koşullarına müsait olmayan konut olarak tanımlanabilmektedir. Gecekondulaşma sorunu yasal olmayan yollardan devlete ait alanların yağmalanmasını ifade etmektedir. Gecekondulaşmanın sonucunda çevre kirliliği çarpık kentleşme sağlıksız koşullar kaçak konut sahibi olma gibi birçok toplumsal yozlaşmaya neden olan olumsuz etkiler meydana gelmektedir (Çakır, 2011, s. 214).

4.3.3. Sağlık ve Psikolojik Sorunlar

Göçmenler hazırlıksız bir şekilde ülkelerini aniden terk ettikleri için sağlık açısından olumsuz etkilenmektedirler. Bunun yanı sıra genellikle savaş doğal afet gibi durumlardan çıkıp geldikleri için psikolojik olarak zor zamanlar geçirmektedirler. Göç esnasında salgın hastalık gibi tehlikeleri atlattıklarından dolayı göç edecekleri ülkeye de salgın hastalık getirme gibi bir ihtimalleri bulunmaktadır. Tüm bunların yanı sıra göç edecekleri ülkede sağlık kuruluşlarının yetersiz kalması ile taşıdıkları hastalıkların tedavisinin yapılamaması gibi olumsuz bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu durumun neticesinde yerli halk ile uyum sorunu yaşayabilmektedirler. Özellikle savaştan kaçıp gelen mültecilere bakıldığında depresyon yaşamı ihtimalleri daha yüksektir mülteciler halihazırda zor bir durum ile mücadele ederken aynı zamanda göç ettikleri ülkede de yaşayacakları belirsizlik yüzünden stres altında kalmaktadırlar dolayısıyla bu uyum sürecinde yaşanan sıkıntılar birçok psikolojik sorunları ve sağlık problemlerini meydana getirmektedir (Uysal, 2022, s. 4).

4.3.4. Dil Uyum Sorunu ve Eğitim

Mültecilerin göç ettikleri ülkelerde kendilerini iyi bir şekilde ifade edebilmesi için göç ettiği ülkenin dilini öğrenebilmesi ve o ülkenin kültürünü öğrenmesi toplumuna uyum sağlaması açısından büyük önem arz etmektedir. Yaşanan bu uyum sürecinde ortaya çıkabilecek sorunların giderilmesi için göçmenlere dil eğitimi verilmekte ve çevresi ile etkili iletişim kurabilmek için rehberlik hizmetleri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra mülteciler için gittikleri ülkelerde kullanılan dili öğrenmek zannedildiği kadar hızlı bir şekilde gerçekleşmemektedir. Etrafımızdaki örneklere baktığımızda göç edilen yerlerde yaşayan insanların yıllar boyunca yaşamasına rağmen hala o ülkenin dilini etkin bir şekilde konuşmadıklarını dair çok fazla örnek bulunmaktadır. Dil konusu bu kadar derin bir konuyken mülteciler için eğitim konusu da o kadar zor bir şekilde gerçekleşmektedir (Gani & Kuruoğlu, 2021, s. 96).

Dil sorununun yanı sıra mülteci çocukların büyük bir kısmının okullarda maddi zorluklar yaşadığı bilinmektedir. Buna ek olarak ırkçılığın beraberinde getirdiği ayrımcılık ile mülteci çocuklar kolay bir şekilde uyum sağlayıp arkadaş edinemediktedirler. Çoğunlukla ebeveynlerinden örnek alarak yola çıkan bu çocuklar bazen ırkçılık yaparak mülteci çocukları dışlayabilmektedirler. Oldukça yanlış olan bu davranışın neticesinde zaten zorluk yaşayan mülteci çocuklar için uyum sağlama süreci daha zor bir hal almaktadır. Bu konuda yerli halk; mültecilere göçmenlere karşı daha anlayışlı ve empati duyarak yaklaşmalıdır. Ayrıca ailelerin küçük çocuklarını uyararak mülteci çocuklara karşı ırkçı davranışlarını öğretmeleri gerekmektedir. Özellikle küçük çocukların bilinçsiz olduklarından dolayı mülteci çocuklarına karşı alaycı davranışları mülteci çocuklarının üzerinde travmatik bir etki yaratabilmektedir. Bu olayın yaşanmaması için küçük yaşta çocuklara empati yeteneğini kazandırmak ve insani değerlere sahip bir eğitim verilmelidir.

4.3.5. Kültürel Sorunlar

Göç ve kültürü arasında doğru orantılı ve bağlantılı bir ilişki bulunmaktadır. Göçmenler göç ettikleri yerlere kendi kültürlerini taşıdığı gibi göç ettiği ülkenin kültürünü de almaktadır. Eğer göç edilen ülke kaynak ülkenin kültürü ile benzer ise toplum ile uyum sağlamak daha kolay şekilde gerçekleşmektedir. Fakat eğer göç edilen ülke ile kaynak ülkenin kültürleri birbirinden çok farklıysa bu durumda hem yerli halk hem de göç eden kişiler zor durumda kalmaktadırlar. Özellikle de mülteciler için bu durum kendilerini kötü hissetmelerine ve yalnız kalmak istemelerine sebep olmaktadır. Bu durumun aksine kültürel etkileşimin kolayca gerçekleştiği toplumlarda uyum ve benzer kültür sonucunda daha sağlıklı ilişkiler ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla da bu süreçte hem göç eden kişilerin hem de yerel halkın birbirine uyum sağlaması beklenmektedir (Kan & Kanmaz, 2022, s. 70).

Tablo 4: Uluslararası Göçün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri

Etki Türü	Olumlu Ekonomik Etkiler	Olumsuz Ekonomik Etkiler
İşgücü Piyasası	<ul style="list-style-type: none"> - Özellikle tarım, inşaat, tekstil gibi sektörlerde işgücü açığını kapatır. - Düşük ücretli işlerde üretim maliyetlerini azaltır. - Genç nüfus oranını artırarak aktif işgücünü destekler. 	<ul style="list-style-type: none"> - Yerli işçiler için düşük ücret baskısı yaratabilir. - Bazı bölgelerde işsizlik algısını artırabilir. - Kayıt dışı istihdam oranını yükseltebilir (kaya ve masala, 2019:7).
Üretim ve Büyüme	<ul style="list-style-type: none"> - Artan işgücü arzı üretimi ve ekonomik büyümeyi destekler. - Göçmen girişimciler yeni iş alanları yaratabilir. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kayıt dışı üretim artışı vergi kaybına yol açabilir. - Kısa vadede kamu harcamalarını artırabilir.

	- Tüketim talebinin artması iç piyasayı canlandırır.	- Uyum sağlanamadığında verimlilik düşebilir.
Kamu Maliyesi	- Vergi ve sosyal güvenlik gelirlerinde artış sağlar (kayıtlı çalışanlar). - Uzun vadede üretim ve tüketimden kaynaklı vergi tabanı genişler.	- Eğitim, sağlık, barınma ve sosyal yardım harcamalarını artırır. - Yerel yönetim bütçelerinde dengesizlik oluşturabilir.
Fiyatlar ve Enflasyon	- Üretim maliyetlerini düşürerek bazı sektörlerde fiyat istikrarına katkı sağlar.	- Göçmen yoğunluğu yüksek bölgelerde kira ve gıda fiyatlarını artırabilir. - Yerel enflasyonist baskı oluşturabilir.
Demografik Yapı ve Sosyal Güvenlik	- Genç nüfusun artması sosyal güvenlik sistemine katkı sağlar. - Uzun vadede yaşlı nüfus oranını dengeler.	- Hızlı nüfus artışı altyapı ve kamu hizmetleri üzerinde baskı yaratır. - Kayıt dışı göçmenler sosyal sistemin dengesini zorlayabilir.
Girişimcilik ve Yenilik	- Göçmen girişimciler yeni iş modelleri geliştirir. - Kültürel çeşitlilik ekonomik yaratıcılığı artırabilir.	- Uyum sorunları inovasyonun ekonomik çıktıya dönüşmesini engelleyebilir.

Kaynak: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023), ILO(2023) ve diğer kaynaklardan derlenmiştir.

Tablo 4 uluslararası göçün Türkiye ekonomisi üzerinde oluşturabileceği olumlu ve olumsuz yönlerini göstermektedir. Bu sonuçlar genellikle ülkelerin entegrasyon süreçlerinin iyi yönetip yönetmemekle ilgili olarak değişebilmektedir. Entegrasyon programlarındaki reformlar çoğunlukla bireyselleşmeyi artırmaya, mentorluğu, dil eğitimini iyileştirmeye ve göçmenlerin işgücü piyasasına hızlı ve istikrarlı bir şekilde erişebilmelerine yardımcı olmaya odaklanmaktadır (OECD, 2022). Gelişmiş ekonomilerde göç uyum politikaları başarılı olursa uzun vadede göç büyüme, verimlilik ve demografik sürdürülebilirlik açısından pozitif etki yaratabilir. Başarısız entegrasyon durumunda ise işgücü piyasasında dengesizlik, kayıt dışılık ve mali yük artışı gibi olumsuz etkiler daha öncelikli olabilmektedir.

SONUÇ

Göç olgusu tarih boyunca devam etmiştir ve yine günümüzde de devam etmektedir. İnsan çeşitli kaygılardan dolayı yaşadıkları coğrafyayı bırakıp yeni yerlere göç etmektedirler. Ülkemizde bu tür dış göçlere sık sık tanıklık etmektedir. Gerek bir geçiş ülkesi gerek ise bir kalış noktası olarak görülen Türkiye göçmenler için coğrafi konumundan ötürü bir cazibe merkezi haline gelmiştir.

Ülkeye alınan bu göçler ile Türkiye'nin makroekonomik göstergeleri, demografik yapısı, sosyal yapısı vb. birçok alanında değişimler yaşanmaktadır. Makro ekonomik göstergeleri üzerindeki etkisine yerli işçilerin piyasadaki ücretlerinin düşüşüne sebep olması örnek gösterilebilmektedir. Demografik yapısındaki değişim ile ise yani nüfusun artışı ile kişi başına düşen gelir üzerindeki dağılımın bozulmasına sebep olmaktadır. Bu olumsuz etkilerin yanı sıra ülkenin büyüme oranının artışına ve daha çok üretimin yapılmasına katkı sağlamaktadır. Türkiye'nin göç politikaları incelendiğinde Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde yapılan politikaların yetersiz kaldığı görülmektedir.

Ülkemize gelen göçmenlerin daha sağlıklı koşullarda yaşayabilmeleri için Türkiye'deki göç ile ilgili politikaların daha gerçekçi ve uygulanabilir şekilde olması, daha çok bütçe ayrılması ve daha uzun vadeli, kapsamlı bir şekilde hazırlanması gerekmektedir. Bu bağlamda göç ile ilgili yeni düzenlemeleri gerek olduğu yorumu yapılabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdulal, A. I. (2016). Turkish Immigration Policies: Challenges and Responses. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(4), 1465-1485.
- Akalın, M. (2024). Yabancıların Konut Talebi ile Artan Konut ve Kira Fiyatları Arasındaki İlişkinin Sorgulanması: Antalya İli Örneği. Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 10(1), 2149-3391. doi:10.46849/guiibd.1457278
- Aktaş, M. E. (2021). Türkiye'nin Göç Politikası ve 2011 Sonrası Suriyeli Kitleli Göçün Sosyoekonomik Etkileri.
- Anadolu Ajansı . (2025, Şubat 2). <https://www.aa.com.tr/> adresinden alındı
- Assıda, O. M. (2016). Zorunlu Göçlerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri; Samsun'daki Suriyeli ve Iraklı Göçmenler Üzerine Bir Çalışma. Samsun .
- Ayaşlı, E. (2018). Mass Migration Movements To Turkey: The Cases Of Turks Of Bulgaria, Northern Iraqis, And Syrians. Ankara.
- Bayram, B. (2023). Türkiye'de Göç Olgusu ve Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Konya İli Örneği. Konya.
- Birinci, A. (1998). Nüfus Artışının Ekonomiye Yaptığı Etkiler Açısından Değerlendirilmesi ve Türkiye'deki Yansımaları. 29 (1), s. 153-162.
- Bulut, R. (2016), "Eski Sovyetler Birliği Ülkelerinden Türkiye'ye Legal ve İlegal İşgücü Göçleri", 2. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi: "Göç, Yoksulluk ve İstihdam", *Necmettin Erbakan Üniversitesi*, 23-25 Eylül 2016 – Konya
- Bulut, R. (2017a), "Cumhuriyet Dönemi ve Öncesi Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler" Göller Bölgesi Ekonomi ve Kültür Dergisi "Ayrıntı", Kasım 2017, Cilt: 5, Sayı 56 s: 59-65.
- Bulut, R. (2017b), "Zorunlu Göçe Tabi Tutulan Türkler: Ahıska Türkleri" Göller Bölgesi Ekonomi ve Kültür Dergisi "Ayrıntı", Nisan 2017, Cilt: 5, Sayı 49 s: 45-50
- Buzkıran, D., & Kutbay, H. (2013). Arap Baharının Türkiye'ye Olan Ekonomik ve Sosyal Etkileri. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 5(1).
- Ceylan, A., & Uslu, İ. (2019). Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları :Türkiye Cumhuriyeti'ne Yönelen Kitleli Göç Hareketleri ve Kabul Mekanizmasındaki Yaklaşımlara İlişkin Bir İnceleme: 1989 Bulgaristan, 1991 Irak ve 2011 Suriye Göçleri. (36), s. 199-221. doi:10.26650/YTA2019-619967
- Coşkun, E. (2016). Türkiye'nin Göç Rejiminde Toplumsal Cinsiyet Faktörü: Ugandalı Göçmen Kadınlar Örneği. 1, 90-104. doi:https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000015
- Çakır, S. (2011). Türkiye'de Göç, Kentleşme/Gecekondulu Sorunu ve Üretilen Politikalar. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi(23), 209-222.
- Çodar, F. (2019). 1980 Sonrası Bulgaristan Türk Romanında Göç.
- Deniz, Ş. (2012). Ortadoğu'nun Yeniden İnşasının YAPI BOZUMU: BÜYÜK Ortadoğu Projesi Üzerine Bir Analiz. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(20), 168-183.
- Dişbudak, C. (2004). Uluslararası Göç, Ulus-ötesi Girişimcilik ve Çorum'un Anadolu Kaplanı Haline Gelmesi . Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duruel, M. (2017). Suriyeli sığınmacıların Türk emek piyasasına etkileri fırsatlar ve tehditler. Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 3(2), 208-222.

- Erder, S., & Kaşka, S. (2012). Turkey in The New Migration Era: Migrants Between Regularity and Irregularity. s. 113-132. doi:<https://doi.org/10.15460/hup.227.1660>
- Fansa, M. (2021). Kimim Ben? Göçmen, Sığınmacı, Mülteci, Yabancı, Vatansız ve Geçici Koruma: Türkiye'deki Suriyeliler. 4(2), s. 289-306.
- Gani, B. N., & Kuruoğlu, G. (2021). Mültecilerin Dil Sorunu: İzmir'de Yaşayan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkçe İfade Edici Dil Becerilerinin İncelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23(4), 95-108. doi:10.16953/deusosbil.1055618
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2024). T.C.İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı: <https://www.goc.gov.tr> adresinden alındı
- Gök, N. (2019). Suriye Krizi'nin Türkiye'ye Yansımaları (2011-2017). (8), s. 77-114.
- Gökçe, Ö. T. (2021). Arap Baharı'nın Bir Varyantı Olarak Suriye İç Savaşı ve Esad Rejiminin Ayakta Kalma Nedenleri (2011-2014). 8(2), s. 24-51.
- Güllüpinar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politigi ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. s. 53-85.
- Hatıpler, M. (2018). Cumhuriyet Döneminde Balkan Göçlerinin Sosyal Politikalar ile İlişkileri. 20(2), s. 428-441. doi:10.26468/trakyasobed.428682
- Hecker, P. (2006). Focus Migration Country Profile: Turkey.
- İçduygu, A., & Aksel, D. (2013). Turkish Migration Policies: A Critical Historical Retrospective. XVIII(3), 167-190.
- Kan, K., & Kanmaz, M. (2022). Küreselleşmenin Kültürel Boyutu ve Göçün Etkileri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (47), 59-73 .
- Karadağ, H. N. (2024). 1923'ten Günümüze Türkiye'nin Yüz Yıllık Göç Tarihi. 3(1), s. 126-136.
- Karakaya, H. (2020). Türkiye'de göç süreci ve Suriye göçünün etkileri. Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 4(2), 93-130.
- Kaya, Ö. & Masala, Ö. K. (2019). *Effects of Syrian immigrants to Turkey's Economy*. Eurasian Business & Economics Journal, 18 (18), 1-12.
- Kabak, S. & Kösekaahyaoglu, L (2025). Türkiye'nin Seçili Ülkelerle Sektörel Bazda İhracatı: 2020-2024 Dönemi, ss. 53-73. İçinde, Ekonomi ve Finans Alanında Güncel Çalışmalar (Ed. Fuat LEBE), Vizetek Yayıncılık.
- Kilberg, R. (2014). Turkey's Evolving Migration Identity. <https://www.migrationpolicy.org/article/turkeys-evolving-migration-identity> adresinden alındı
- Kirişçi, K. (2003). Turkey: A Transformation from Emigration to Immigration. <https://www.migrationpolicy.org/article/turkey-transformation-emigration-immigration> adresinden alındı
- Koçak, Y., & Terzi, E. (2012). Türkiye'deki Göç Olgusu Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. 3(3), s. 163-183. <http://iibfdergi.kafkas.edu.tr> adresinden alındı
- Korfalı, D. K., Üstübcü, A., & De Clerck, H. (2014). Turkey: Country and Research Areas Report. İstanbul: Migration Research Center at Koç University.
- Korkmaz, N., Ayhan , & Öztürk, A. (2017). Bulgaristan Türklerinin Göç Süreci ve Göçmenlerin Türkiye'deki İskan ve İş Gücüne Dayalı Entegrasyonu. ANKASAM | Bölgesel Araştırmalar Dergisi, 1(3), 268-289.

- Koyuncu, A. (2018). Misafirlikten Vatandaşlığa Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 3(2), 171-195. doi:<https://doi.org/10.12738/mejrs.2018.3.2.0009>
- Küçükgöz, N. M. (2019). Suriyeli Mültecilerin İl Ekonomilerine Etkisi: Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa, Kilis.
- Mannaert, C. (2003). Irregular migration and asylum in Turkey *New Issues in Refugee*. (89), s. 2.
- Mutlu, H. (2022). Türkiye’de Göç Olgusu ve Göçün Ekonomik Etkileri: Vektör Otoregresyon Modeli. *Kayseri*. s. 1-71.
- Özer, İ. (2004). Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Öztürk, S., & Çoltu, S. (2018). Suriyeli Mültecilerin Türkiye Ekonomisine Etkileri. 7(13), s. 188-197.
- Suter, B. (2013). Asylum and migration in turkey an overview of developments in the field 1990–2013. 13(3), 5.
- Şakacı, B. K. (2020). Türkiye’nin Göç ve İskân Politikaları: 1934 Tarihli 2510 Sayılı İskân Kanunu İncelemesi. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 1(3).
- Tümen , S., & Balkan Konuk, B. (2016). Immigration and Prices: Quasi-Experimental Evidence from Syrian Refugees in Turkey. *Central Bank of the Republic of Turkey* .
- Türkoğlu, E. (2015). Türkiye’deki Mülteciler ve Mekânsal Değişme: Güney Marmara Örneği . Elazığ: Fırat Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- UNCHR Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. (tarih yok). *Annual Results Report 2024 Türkiye*. 05 28, 2025 tarihinde alındı
- Uysal, H. K. (2022). Salgın Hastalıkların Göç Süreci. 3(1), 1-6.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013). <https://www.mevzuat.gov.tr> adresinden alındı
- Yıldız, T. (2017). Suriyelilerin Türkiye Ekonomisinde Kayıt Dışı İstihdama Etkileri ve Bunun Yansıması Olarak Türkiye’ye Maliyetleri Üzerine Bir İnceleme. 2(3), s. 30-46 .